RETSMØDERAPPORT
i sag C-228/89 *

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

1. Sagsøgeren i hovedsagen, Firma Farfalla Flemming und Partner (herefter benævnt »Farfalla«), ansøgte i tidsrummet fra 4. maj 1981-30. april 1982 Hauptzollamt München-West, sagsøgte i hovedsagen (herefter benævnt »Hauptzollamt«), om at ekspedere nogle »paperweights«, som sagsøgeren havde indført fra Amerikas Forenede Stater, til fri omsætning. Sagsøger anmeldte varerne under pos. 99.03 (»originale skulpturer, uanset materialets art«) i Den Fælles Toldtarif (herefter benævnt »FTT«), som er fritaget for told.

2. Hauptzollamt foretog et eftersyn med henblik på tarifering og henførte varerne under pos. 70.13 (»dekorationsgenstande o. lign., af glas«), som er pålagt told.

3. Efter forgæves at have klaget administrativt over denne toldafgørelse anlagde Farfalla sag ved Finanzgericht München.

4. Det fremgår af sagen fra den nationale ret, at de omhandlede »paperweights« er fremstillet udelukkende i hånden af anerkendte glaskunstnere. Det gælder såvel selve glaskuglerne som de farvede på- eller indlagte motiver, der forestiller blomster eller dyr. Der skelnes mellem to- og tredimensionale motiver. Den førstnævnte type er billeder, som kunstneren har frembragt ved at lægge opvarmet, flydende glas på den endnu glødende glaskugle med en spartel. For at beskytte billedet på kuglens overflade og for at opnå forskellige effekter overtrækkes såvel kugle som billede med et tyndt glaslag, der — alt efter hvilken virkning der ønskes — kan være farvet, ætset eller behandlet på anden måde. I den anden type har kunstnerne indlagt tredimensionale billeder, som de allerede har fremstillet i glas. På grund af den manuelle fremstillingsproces falder næsten hvert eneste stykke forskelligt ud. Kunstneren fremstiller dog altid en serie (ensartet størrelse, motiv og udførelse), som han signerer. De sælges til en stykpris på mellem 35 og 300 USD, hvorpå der gives mængderabatter.

5. a) Som begrundelse for sit søgsmål har Farfalla for den nationale ret anført, at de omhandlede »paperweights« bør henføres under FTT pos. 99.03, originale skulpturer, da det drejer sig om originale kunstværker, som berømte glaskunstnere har fremstillet i hånden. »Paperweight'ene« har nemlig ingen brugsværdi og kan hverken betragtes som kunsthåndværk eller handelsvarer. Derfor kan genstandene ikke henføres under FTT pos. 70.13. Det drejer sig derimod om kunstværker, som den enkelte kunstner ved timers arbejde har fremstillet efter egne

* Processprog: tysk.

ideer, og som samles på grund af deres kunstværdi — hvilket forklarer deres høje pris — og udstilles på kunstmuseer.

b) Farfalla har subsidiært gjort gældende, at de omhandlede »paperweights« henhører under pos. 99.01 (»malerier, der udelukkende er fremstillet som håndarbejde«). I den forbindelse gør selskabet gældende for den nationale ret, at farverne påføres glaskuglerne ved hjælp af en spartel ligesom farver på et lærred, og at det kun er underlaget af glas, der adskiller sig fra et traditionelt maleri på lærred.

6. Hauptzollamt var af den opfattelse, at de omhandlede »paperweights« er formålsbestemte brugsgenstande, der ikke kan henregnes under kunst, men kun under kunsthåndværk. Brevpressernes brugsværdi går ikke tabt ved, at de praktisk talt ikke bruges som brugsgenstande. Efter Hauptzollamts opfattelse er originale skulpturer under FTT pos. 99.03 karakteriseret ved deres mangel på funktion og formål. I det foreliggende tilfælde er disse betingelser ikke opfyldt. En tarifering under FTT pos. 99.01 er heller ikke mulig af den grund, at »paperweight'ene« ikke er håndmalede, men derimod fremstillet ved at forme flydende, farvede glasmasser.

7. Ifølge forelæggelseskendelsens grunde er den nationale ret af den opfattelse, at det i forbindelse med de »paperweights«, hvor kunstnerne har anbragt et motiv på overfladen af det endnu flydende glas, drejer sig om »malerier« i henhold til FTT pos. 99.01. Irrelevant er således materialet (lærred, træ, metal, beton, glas, osv.) og formen af det underlag (fladt eller kugleformet), billedet er anbragt på. Det, der er afgørende for, dels om en genstand er et maleri i henhold til pos. 99.01, dels for afgrænsningen over for pos. 99.03, er, at billeder under pos. 99.01 er todimensionale. I den forbindelse er det uden betydning, om glaslaget kan få billedet til at virke tredimensionalt.

For den nationale ret er det også et spørgsmål, om allerede den omstændighed, at en kunstgenstand er lavet udelukkende i hånden af en anerkendt kunstner og signeret af denne, kan udelukke, at det drejer sig om en handelsvare i henhold til bestemmelse 3 til FTT kap. 99.

8. På den baggrund har Finanzgericht München ved kendelse af 26. april 1989 udsat sagen, indtil Domstolen i medfør af EØF-Traktatens artikel 177 har truffet præjudiciel afgørelse af følgende spørgsmål:

»1) Udgør glaskugler med ståflade, betegnet 'paperweights', der er fremstillet udelukkende i hånden af anerkendte kunstnere på den måde, at der, mens glassets overflade endnu er flydende, pålægges denne farvet glas ved hjælp af en spartel, hvorved der bliver dannet et billede, ifølge toldtariffen malerier (pos. 99.01) eller skulpturer?

2) Kan produkter, der på ovennævnte måde er fremstillet og signeret af anerkendte kunstnere, samt tilsvarende genstande, hvori motivet (i modsætning til overfladens to dimensioner) er indlagt tredimensionalt i kuglen, have karakter

af handelsvarer, jfr. bestemmelse 3 i kapitel 99?

3) Såfremt spørgsmål 2 besvares bekræftende, har da et produkt karakter af en handelsvare, når det

a) fremstilles af kunstnerne på samme håndværksmæssige måde, som tilsvarende produkter af glas, fremstillet i serieproduktion af glaspustere på et glasværk efter en kunstners udkast,

b) fremstilles af kunstnerne ikke enkeltvis, men i små serier med samme størrelser, motiver og farver,

c) på grund af de valgte motivers farver og billedlige indhold har karakter af en pyntegenstand, og

d) udbydes til salg og sælges i serier til en ensartet stykpris, der ligger på mellem 35 og 300 USD, og hvorpå der ydes rabatter,

eller hvilke øvrige kriterier er bestemmende for at karakterisere en skulptur som en handelsvare?«

9. Finanzgericht Münchens kendelse blev registreret på Domstolens Justitskontor den 18. juli 1989.

10. I henhold til artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen er der indgivet skriftlige indlæg den 31. oktober 1989 af Farfalla ved selskabsdeltagerne Monika Flemming og Peter Pommerencke, og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent Jörn Sack.

11. På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

12. I henhold til procesreglementets artikel 95, stk. 1 og 2, har Domstolen den 14. marts 1990 besluttet at henvise sagen til Anden Afdeling.

II — Skriftlige indlæg indgivet til Domstolen

1. *Farfalla* har gjort gældende, at de omhandlede »paperweights«, som er originale kunstværker, tegnet, malet, udformet og signeret i hånden af amerikanske kunstnere, er »malerier« i henhold til FTT pos. 99.01. For selv om det anvendte materiale (glas) og værkets ydre form (halvkugle-, kugle- eller æggeformet) snarere minder om en skulptur, skal der navnlig lægges vægt på det kunstneriske udtryk på eller i glasset, som er resultatet af et arbejde, der er lige så præcisions- og tidskrævende som en kunstmalers. Den eneste forskel, nemlig at kunstmaleren påfører farverne på i øvrigt almindelige billedunderlag som lærred, karton eller træ, mens kunstnere i forbindelse med de omhandlede genstande maler på det glohede glas, er uden betydning.

Som begrundelse for dette synspunkt påberåber Farfalla sig for det første, at området for kunstmaleri i dag er meget vidt på grund af de mange former for moderne teknik og materialer, og at det ved affattelsen af bestemmelserne til FTT kapitel 99 ikke var hensigten at begrænse de nutidige kunstneres arbejde. For det andet bør positionerne i Den Fælles Toldtarifs kapitel 99 fortolkes udvidende ifølge Domstolens praksis (dom af 15. maj 1985, Onnasch, 155/84, Sml. s. 1449), således at også former for moderne kunstnerisk teknik kan omfattes, for så vidt som det drejer sig om originale kunstværker. Desuden finder den udtalelse, som Domstolen fremkom med i den pågældende sag — at en anvendelse af toldsatsen på det benyttede materiale på en toldværdi, der er fastsat på grundlag af, at et værk er et kunstværk, fører til en toldbelastning, der ikke står i rimeligt forhold til materialets kostpris — anvendelse i denne sag.

Farfalla har endvidere anført, at betegnelsen »paperweights« er vildledende, da den slet ikke betegner en brugsgenstand som netop en brevpresser. Dette fagudtryk, der ikke oversættes til noget andet sprog, anvendes af fagfolk og samlere verden over for at betegne de specielle kunstgenstande, som omhandles i hovedsagen. Disse originale kunstværker, der aldrig benyttes som brevpressere, og som der samles på ligesom malerier, kendetegner sig ved deres mangel på funktion og formål. Kunstnerne maler og former dem kun for at give deres kreavitet udtryk, og samlerne køber dem for deres kunstneriske værdi, ene og alene for at betragte dem og stille dem til skue. »Paperweights« udstilles i berømte kunstmuseer, som Art Institute i Chicago, og på auktioner, navnlig hos Sotheby's og hos Christie's, opnår de høje priser, ligesom talrige specialbøger beskæftiger sig med denne kunstform. Endelig kan man ikke udlede deraf, at enhver »paperweight« har en ståflade, at disse genstande anvendes som brevpressere. Ståfladen, der alene kræves, for at kunstneren kan fastholde værket for at forme og male det, tjener samme »praktiske formål« som ståfladen på en original skulptur.

Farfalla fremhæver endvidere, at »paperweights« ikke kan anses for handelsvarer. Det drejer sig om originale kunstværker, som kun kunstnere i Amerikas Forenede Stater enkeltvis former og maler, og p. t. behersker blot 23 kunstnere denne kunst. »Paperweights« må ikke forveksles med lignende genstande, der fremstilles som brevpressere i tusindvis i fabrikker som Baccarat og Saint-Louis på grundlag af modeller og tegninger, og som ved import ekspederes som dekorations- og brugsgenstande og pålægges told som sådanne. Farfalla tilføjer, at det er uden betydning i den foreliggende sag, at der ydes rabat ved køb af »paperweights«. Farfalla bemærker hertil, at det er sædvanligt, at kunstnerne yder kunsthandlerne rabat på kunstværkernes salgspris, når der samtidig aftages flere værker, som straks bliver betalt.

2. *Kommissionen* har indledningsvis bemærket, at det er ufornødent at besvare det første spørgsmål vedrørende afgrænsningen af

positionerne 99.01 og 99.03. Det er klart, at spørgsmålet kun er forelagt på grund af den begrænsning, som fremgår af bestemmelse 3 til FTT kapitel 99. Herefter omfatter pos. 99.03 kun skulpturer, der ikke har karakter af handelsvarer. Denne begrænsning er uden betydning for hovedsagen, da der findes en tilsvarende begrænsning i pos. 99.01 om »malerier« (»bortset fra... håndekorerede industriprodukter«).

For det tilfælde, at Domstolen dog finder det fornødent at besvare spørgsmålet, kan efter Kommissionens opfattelse alle »paperweights« tariferes under FTT pos. 99.03. Denne tarifering, som er klar, for så vidt angår kuglerne med indlagt tredimensionalt motiv, må også gælde for de kugler, hvor motivet er pålagt. Herved er det, selv når billedet er todimensionalt, afgørende for tariferingen, at der er frembragt et værk, som er tredimensionalt og udelukkende fremstillet i hånden (i foreliggende tilfælde en glaskugle med billede), samt at motivet er fremstillet i glas. Glas benyttes typisk ikke som arbejdsmateriale for et maleri, men derimod typisk til frembringelse af tredimensionale kunstværker som skulpturer.

Kommissionen mener dog, at det bør overvejes, om ikke et andet kapitel i FTT kan komme i betragtning i den foreliggende sag, før »paperweights« tariferes endeligt i FTT kap. 99. Det fremgår nemlig af bestemmelse 3 til kapitel 99, at visse genstande, der begrebsmæssigt klart må betragtes som skulpturer, ikke omfattes af kapitel 99, da de har karakter af handelsvarer. Sådanne varer tariferes efter beskaffenheden. Ifølge ordlyden i pos. 99.01 gælder en tilsvarende begrænsning med hensyn til malerier.

Kommissionen udleder heraf, at FTT kap. 99 ikke omfatter alle former for kunstværker, og at den omstændighed, at de omhandlede »paperweights« betragtes som kunstværker, ikke i sig selv er udslaggivende for, at de tariferes i dette kapitel. Efter Kommissionens opfattelse må det undersøges, om de i hovedsagen omhandlede »paperweights« er handelsvarer i henhold til bestemmelse 3 til kap. 99.

Kommissionen forklarer hertil, at den væsentligste grund til, at FTT ikke fastsætter told for visse former for kunstværker, beror på, at det drejer sig om kunstnernes helt personlige frembringelser, som økonomisk betragtet ikke konkurrerer med hinanden.

Denne grund foreligger dog hverken med hensyn til kunstværker, som efter forgodtbefindende kan mangfoldiggøres, og i hvis produktion ikke alene kunstneren tager del, men derimod en hel industri (f. eks. bøger, plader, film og fotografier), eller med hensyn til kunsthåndværk, hvorved der frembringes genstande, som ikke er rent kunstneriske, men som også opfylder et praktisk formål, og som derfor står i et ægte konkurrenceforhold.

Kommissionen har understreget, at den omstændighed, at den kunstneriske værdi af et kunstværk langt overstiger den rene brugsværdi, ikke er et kriterium, som kan bruges som afgrænsning i forbindelse med tariferingen. Toldforvaltningen kan nemlig ikke foretage en kunstnerisk vurdering af en genstand, hvorfor der kun kan anvendes objektive kriterier, som er let begribelige, og som fremgår af varens ydre beskaffenhed. En vares pris er derfor heller ikke et egnet tariferingskriterium.

Efter Kommissionens opfattelse viser ordlyden af såvel bestemmelse 3 til kapitel 99 som pos. 99.01, at de omhandlede »paperweights« ikke kan falde ind under kunstværker i FTT kap. 99. Når brugsgenstandene ikke selv hører ind under pos. 99.01, uanset om de er bemalet af anerkendte kunstnere, så har de omhandlede »paperweights« også karakter af handelsvarer i bestemmelse 3's forstand, fordi der er tale om brugsgenstande. Hvorvidt de omhandlede genstande er unika og håndfremstillede, er uden betydning for tariferingen, ligesom det også er irrelevant, om de aldrig anvendes som brugsgenstande. For det første kan toldvæsenet således ikke kontrollere, hvordan en vare anvendes, og for det andet afhænger anvendelsen ganske af ejerens personlige forhold.

Heraf udleder Kommissionen, at der ganske vist bliver tale om kunstværker, når en kunstner fremstiller en skulptur, som har form af almindelige og brugbare varer, men at dette tariferingsmæssigt bevirker, at genstandene, da de har karakter af en handelsvare og konkurrerer med industriprodukter på markedet, ikke længere henhører under kap. 99, hvorfor de skal tariferes efter beskaffenheden. Det gælder navnlig, når genstandene seriefremstilles og sælges på sædvanlige markedsbetingelser, dvs. der ydes mængderabatter.

Sammenfattende forelår Kommissionen, at Domstolen besvarer den nationale rets spørgsmål således:

»Glaskugler, i form af brevpressere ('paperweights'), med ståflade og med på- eller indlagt to- eller tredimensionalt motiv, som i små serier er fremstillet udelukkende i hånden af anerkendte kunstnere, skal anses for skulpturer, der har karakter af handelsvarer, og de skal derfor ikke i medfør af bestemmelse 3 til Den Fælles Toldtarifs kapitel 99 tariferes som originale skulpturer (pos. 99.03), men derimod tariferes efter beskaffenheden.

Skulle Domstolen anse genstandene for at være 'malerier', måtte der i betragtning af pos. 99.01 træffes en tilsvarende afgørelse.«

F. A. Schockweiler
Refererende dommer